

Kitty van der Heijden *Van vrome voornemens naar duurzame daadkracht*

Willen we dat duurzaamheidsinitiatieven van onderaf meer dan druppels op een gloeiende plaat worden, dan hebben we een verlichte, dappere en richtinggevende overheid nodig. Een overheid die burger- en bedrijfsinitiatieven aanmoedigt maar die vooral ook aangeeft welk gedrag niet meer kan, en die scherpe normen en standaarden stelt waar dat nodig is.

De initiatieven en de overheid hebben elkaar nodig; zonder steun vanuit een beweging

in de maatschappij geen vergaand duurzaamheidsbeleid, en zonder duurzaamheidsbeleid zal een maatschappelijke beweging irrelevant blijven. Alleen als het PvdA-programma geloofwaardig kan maken dat die maatschappelijke beweging en de overheid elkaar weten te versterken, hebben we kans dat de versnipperde initiatieven samengroeien tot een breedgedragen publieke beweging. Pas dan kunnen we robuuste vooruitgang boeken richting een duurzame samenleving.

Van vrome voornemens naar duurzame daadkracht

Door **Kitty van der Heijden**

Directeur van de Europese vestiging van het World Resources Institute

Op 21 april 2016 opende Nederland een nieuwe kolencentrale op de Maasvlakte. Samen met twee andere grote nieuwe kolencentrales in Nederland stoot deze centrale ruim 12 miljoen ton CO₂ uit: ongeveer evenveel als de vijf oudere kolencentrales die dicht moeten volgens het Nationaal Energieakkoord. Tegelijkertijd is er van de geplande opslag van CO₂ niks terechtgekomen. Met een prijs van € 5 per ton CO₂ blijft het goedkoper het broeikasgas de atmosfeer in te slingeren.

Twee dagen na de ceremonie in Rotterdam ondertekende Nederland net als de overige 27 EU-lidstaten de klimaatovereenkomst tijdens een ceremonie van de Verenigde Naties. Om de mondiale opwarming te beperken tot 1,5°C zal de uitstoot van broeikasgassen sterk omlaag moeten, vinden de ondertekenaars. Niet echt verstandig om stoïcijns door te gaan met het opwekken van fossiele brandstoffen dus.

Het tekent de schizofrenie van de politiek. Tijdens de afgelopen verkiezingen in Nederland speelden klimaat en milieu geen enkele rol. In twee decennia ruilde Nederland – met een schamele 5% hernieuwbare energie, een beschamend hoge uitstoot in de bebouwde omgeving en een onaanvaardbaar hoge ecologische voetafdruk – de positie van koploper in voor die van hekkensluiter.

2017 biedt een kans het tij te keren. Met de deadline in 2020 moeten we geen stappen zetten, maar zevenmijlslarzen aantrekken. In 2018 zijn de eerste ‘terugkomdagen’ van Parijs. Neemt Nederland het voortouw op weg naar een CO₂-neutrale economie – of worden we tijdens deze *facilitative dialogue* als smerigste jongetje van de klas in de hoek gezet?

De vervuiler betaalt

Economen, klimaatdeskundigen en gedragswetenschappers zijn het erover eens: het beprijzen van broeikasgasemissies is het effectiefste en efficiëntste instrument om uitstoot terug te dringen. Door maatschappelijke lasten zoals schade aan gezondheid en natuur

Kitty van der Heijden *Van vrome voornemens naar duurzame daadkracht*

direct mee te rekenen in de prijs wordt de vervuiler in plaats van het slachtoffer belast. Het maakt het gebruik van fossiele brandstoffen als kolen, olie en gas bovendien duurder, zodat het economisch aantrekkelijker is om te investeren in hernieuwbare energie en energiebesparende maatregelen. Beide zijn essentieel voor een stabiel klimaat.

Daarnaast stimuleert een stevige prijs op de uitstoot van broeikasgassen innovatie en creëert het banen. Hernieuwbare energie is allang geen romantische droom meer. De prijs van zonnepanelen is sinds 2009 met 80% gedaald en ook windenergie is in veel gevallen een economische investering. En meer energie-efficiëntie drukt kosten en emissies. Meer investeringen zullen zich dus dubbel uitbetalen.

Onafhankelijkheid van kolen, olie en gas betekent onafhankelijkheid van onvoorspelbare leveranciers

Tot slot is er het geopolitieke belang. Onafhankelijkheid van kolen, olie en gas zorgt ook voor onafhankelijkheid van onvoorspelbare olieleveranciers in het Midden-Oosten en voorkomt dat onze economie en energiehouding in een Russische houdgreep worden genomen.

De lage olieprijs is een goed moment om een effectieve emissieprijs te introduceren. De VN bepleit een CO₂-prijs van \$ 100 per ton in 2020. Dit stuurt een sterk marktsignaal, sterker dan de klimaatop zelf. De investeerders zelf lijken al eieren voor hun geld te kiezen. Na afloop van Parijs was de verwachting dat de prijs van kolen zou stijgen door het voornemen om een CO₂-neutrale economie te creëren. Niets was echter minder waar: de prijs daalde van € 8 naar € 5 per ton.

De opbrengsten van het belasten van vervuiling kunnen worden ingezet om de effecten van de transitie naar een duurzame economie te verzachten. Te denken valt aan om- en bijscholing. Daarnaast kunnen de effecten voor de koopkracht op worden gevangen. Arme huishoudens betalen procentueel gezien namelijk een groter aandeel van hun inkomen aan energie.

Bovendien kan de ontwikkelingshulp weer terug worden gebracht naar 0,7% van het bnp, de wereldwijde (en fatsoenlijke) norm voor rijke landen. Daarbinnen is ruimte nodig om de effecten van uitstoot voor kwetsbare groepen in ontwikkelingslanden te verzachten. Nederlandse steun aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) heeft weinig zin als klimaatactie ontbreekt: de positieve effecten van hulp en handel doen we weer teniet door de impact van klimaatverandering.

Heilige koe: onze manier van eten

In de strijd tegen de uitstoot van broeikasgassen is er een vervuiler die vaak over het hoofd wordt gezien. Nee, niet de vliegtuigmaatschappijen en ook niet de autoproducenten. Want hoewel de transportsector cruciaal is voor een effectief klimaatbeleid, stoot de veeteelt meer broeikasgassen uit dan alle auto's, vliegtuigen, treinen en schepen tezamen. Toch ontbreekt dit thema in de mondiale klimaatplannen. Helemaal verontrustend zijn schattingen dat de vraag naar dierlijke eiwitten van vlees en zuivel tussen 2006 en 2050 met 80-90% zal stijgen.

Wanneer iedere aardbewoner maximaal 70 gram vlees per dag eet, vermindert de uitstoot van broeikasgassen met het equivalent van de totale jaarlijkse uitstoot van de Verenigde Staten. Een combinatie van maatregelen zoals betere voorlichting, meer vegetarisch voedsel in scholen, ziekenhuizen en publieke instellingen, het afschaffen van subsidies aan de veehouderij (\$ 53 mrd in de OESO-landen alleen) en het invoeren van een vleestaks is

Kitty van der Heijden *Van vrome voornemens naar duurzame daadkracht*

hierbij denkbaar. Die maatregelen zijn niet alleen essentieel voor een stabiel klimaat en het behoud van de biodiversiteit, maar zullen eveneens positief uitwerken voor de volksgezondheid en de schatkist. Helaas vergt pleiten voor vleesminderen nogal wat politieke moed. Moed die politici en beleidsmakers momenteel nog te veel ontberen.

Wereldwijd gaat een derde van het voor mensen geproduceerde voedsel verloren: het ligt te rotten op het veld (vooral in ontwikkelingslanden) of het verdwijnt in de vuilnisbak (vooral in westerse landen). Omgerekend gooien we daarmee jaarlijks € 850 mrd weg. Recent onderzoek toont aan dat in 2012 88 miljoen ton voedsel werd verspild in de EU, waarvan de helft door individuele huishoudens.

Nog los van wat dit betekent voor de mondiale voedselzekerheid, is er de schade aan het milieu. De verspilling is verantwoordelijk voor ongeveer 8% van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen. Alleen China en de Verenigde Staten nemen een groter percentage voor hun rekening. Voedselverspilling mag kortom niet ontbreken in het klimaatbeleid. Anders dan het terugbrengen van de vleesconsumptie, ligt de bestrijding van voedselverspilling politiek niet gevoelig en moeten hier snel stappen gezet kunnen worden.

Gekke henkie

Naast effectief beleid vergt klimaatactie vooral visie en vastberadenheid. Natuurlijk is een gezamenlijk optreden van de Europese Unie verreweg het beste. Maar wanneer dat niet lukt, kunnen we ook de sprong naar voren wagen en op nationaal niveau maatregelen nemen die CO₂-besparingen belonen.

Daarbij is Zweden, zelf goed voor minder dan 0,2% van de uitstoot, een lichtend voorbeeld. In 1995 introduceerde het land al een koolstofbelasting, en in 2012 was de opbrengst van milieubelastingen 2,5% van het bnp. Even ter vergelijking: het gemiddelde in de OESO-landen lag op 1,5%. Verder hebben de Zweden

het streven is om de energie-efficiëntie met 20% te verbeteren tussen 2008 en 2020 en blijft het niet bij mooie woorden: 52% van de energie is hernieuwbaar, het tienvoudige van Nederland.

Dat bepaalde vervuilers door strengere wetgeving uitwijken naar landen die niets aan klimaatvervuiling doen, ook wel *carbon leakage* geheten, is geen argument voor passiviteit. Een mondiaal geharmoniseerde prijs is voorlopig niet haalbaar, maar is ook niet perse nodig. Het investeringsklimaat is afhankelijk van meer factoren dan milieuwetgeving alleen. Zoveel bewijst Zweden wel.

Bovendien zijn we niet alleen: ruim negentig van de nationale klimaatplannen die in Parijs zijn gepresenteerd bevatten plannen om broeikasgasemissies te gaan beprijzen of zelfs aan banden te leggen. China heeft vanaf 2017 een nationale koolstofmarkt, evenals meerdere staten in de Verenigde Staten. Van Chili tot Zuid-Afrika, van Ivoorkust tot Panama – we zijn echt niet gekke henkie als we klimaatactie nemen, dat zijn we juist als we niets doen.

Open riool

De atmosfeer is decennialang als een open riool gebruikt. Het wordt tijd dat we ons geweten en ons klimaat zuiveren. Dat betekent keuzes maken. Van vrome voornemens over hoe het moet naar duurzame daadkracht omdat het kan. De mensheid heeft het stenen tijdperk niet achter zich gelaten vanwege een gebrek aan stenen, maar omdat er betere alternatieven waren. De transitie naar een CO₂-neutrale economie is een beter alternatief dan het huidige groeiemodel. Wanneer de PvdA het effectief aanpakken van klimaatverandering niet tot centraal thema maakt, verliest de partij haar geloofwaardigheid, verliezen kwetsbare groepen in ontwikkelingslanden hun bestaanszekerheid en verliest de jeugd van nu zijn toekomst.

Dit artikel is geschreven op persoonlijke titel